

РОЗДІЛ III. Етнолінгвістика. Лінгвокультурологія. Крос-культурна комунікація. Взаємодія мов. 6, 2012

those who planted the earliest British colonies in the present US) розповідають про заселення американського континенту; фразеологізм *new ground / land* (land which has just been cleared for cultivation) відображає сприйняття поселенцями самих себе (вони бачать себе засновниками нового світу та нового суспільства); такі фразеологічні одиниці, як *remember the Alamo or remember Pearl Harbor* (this is often heard when one wants to issue a warning in jest, meaning, «Don't forget history; we can climb out of any misery») та *Custer's last stand* (from American history: a form of desperate resistance ending in one's extermination, as happened to the famous American officer named Custer while fighting the Indians) розкривають нам не лише важливі історичні події, які відбувалися у США, а й показують нам повагу американської нації до своєї історії.

Отже, сукупність усіх фразеологічних одиниць певної мови, які відображають життя у всіх його проявах, лінгвісти і називають фразеологічною картиною світу.

Важливо наголосити на тому, що в кожній конкретній мові фразеологізми називають, на відміну від лексики, лише окремі, актуальні для людини та її життєдіяльності фрагменти світу, причому те, що актуально для одного народу, може бути неактуальним для іншого. Так, наприклад, для американської нації проблема тероризму та безпеки нації є основним, ключовим питанням сьогодення, особливо після жакливної трагедії – терористичної атаки 9 вересня 2001 року. Ця подія відобразилася у таких новостворених фразеологічних одиницях, як *ground zero* (the place in New York City where the World Trade Center stood that was brought down by suicide terrorists); *total terrorist* (a stern or harsh person, such as a teacher or a parent).

Висновки. Отже, фразеологічна картина світу – це універсальна, властива усім мовам образна система мовних одиниць, які передають особливості національного світобачення. Проте слід пам'ятати, що фразеологічна картина світу є специфічною для кожної окремої мови та має фрагментарний характер, оскільки не кожне явище навколишнього світу відображається у мові у вигляді фразеологічного значення чи фразеологічної одиниці. Фразеологічна картина світу виступає як сукупність знань про світ та може надавати повну характеристику певної нації чи народу.

Перспективи подальшого дослідження. Вважаємо перспективним подальше дослідження фразеологічної картини світу американської нації з метою розкриття культурного коду цієї нації.

Список використаної літератури

1. Бабкин А. М. Русская фразеология, ее развитие и источники / А. М. Бабкин. – Л. : Наука, 1970. – 264 с.
2. Маслова В. А. Лингвокультурология : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. А. Маслова. – М. : Академия, 2001. – 208с.
3. Телия В. Н. Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. – М. : Языки русской культуры, 1996. – 288с.

Статтю подано до редколегії
21.03.2012 р.

УДК 811.112.2'373.72

Н. В. Тебеніхіна – аспірант Київського національного
лінгвістичного університету

Фразеологічні засоби вербалізації лінгвокультурного концепту SEELE / ДУША в німецькій мові

Роботу виконано на кафедрі німецької філології
Київського національного лінгвістичного університету

Статтю присвячено визначенню поняття концепту, його місця й ролі у формуванні мовної картини світу. У роботі здійснено спробу окреслити специфічні риси концепту SEELE / ДУША в мовній свідомості німецького народу.

Ключові слова: концепт, картина світу, мовна картина світу, душа, культура, етнос.

Тебенихина Н. В. Фразеологические средства вербализации лингвокультурного концепта SEELE / ДУША в немецком языке. Стаття посвящена определению понятия концепта, его места и роли в формировании языковой картины мира. В работе осуществлена попытка определить специфические черты концепта SEELE / ДУША в языковом сознании немецкого народа.

Ключевые слова: концепт, картина мира, языковая картина мира, душа, культура, этнос.

Tebenikhina N. V. Phraseological Means of Verbalization of the Concept SEELE / SOUL in the German Language. The article is devoted to the notion of concept, its place and role in shaping of the language picture of the world. The paper attempts to outline specific features of the concept SEELE / SOUL in language consciousness of the German people.

Key words: concept, the picture of the world, the language picture of the world, soul, culture, ethnicity.

Постановка наукової проблеми та її значення. Пропонована стаття є частиною дослідження фразеологічних одиниць німецької мови. **Об'єктом** нашої подальшої наукової розвідки стануть фразеологічні одиниці німецької мови як похідні національного менталітету, аналіз ролі фразеологізмів у формуванні національно-мовної картини світу, вивчення індивідуальних концептів у творах сучасних німецьких авторів та їх можливого впливу на колективну свідомість німецького етносу, а також дослідження асоціацій пересічних громадян Німеччини зі словом Seele тощо. Тому цікавим є питання щодо національно-культурної специфіки семантики фразеологічних одиниць із компонентом Seele в німецькій мові, що збагатить мовознавчу теорію в галузі фразеології, етнолінгвістики загалом та розширить знання про культуру німецького народу тих людей, які цікавляться цією проблемою. За методологічну основу взято елементи концептуального аналізу, а саме: етимологічний аналіз, аналіз словникових дефініцій і фразеологізмів.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Питанню культурно-національної специфіки мови, особливо лексики, останніми десятиліттями присвячено чимало праць. Проблеми «мова і культура», «мова-культура-народ», «фразеологія в контексті культури», «національна своєрідність фразеологізмів», «культурні концепти та їх значення» й ін. розглядали О. Бабкін, Дж. Лакофф, М. Джонсон, А. Вежбицька, О. Д. Райхштейн, Е. В. Розен, В. М. Телія, Н. Д. Арутюнова, С. Г. Воркачов, М. Ф. Алефіренко, W. Fleischer, E. Roos, K. Pilz, D. Steffens, R. Jackendoff та багато інших учених.

Якщо фразеологія німецької мови представлена низкою фундаментальних і дослідницьких праць, то концептуальні розвідки не так активно розроблялися німецькими лінгвістами, а вітчизняні роботи присвячені переважно контрастивним дослідженням. До ґрунтовних праць із концептології німецької мови останніх років можна віднести роботи Ch. Schäffner, J. Dolnik, Ж. А. Дягілевої, Т. В. Бойко.

Мета статті – визначити національно-специфічні риси концепту SEELE / ДУША в мовній картині світу німецького етносу.

Завдання: визначити національно-культурну специфіку фразеологізмів з компонентом Seele в німецькій мові.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Перехід лінгвістики на антропологічну парадигму, який відбувся в кінці ХХ ст., сприяв швидкому розвитку міждисциплінарних областей гуманітарних досліджень, в основі яких лежить триєдність «людина–мова–культура». Однією з них є лінгвокультурологія, яка сформувалася на стику лінгвістики й культурології та нині переживає період розквіту. Російський дослідник В. І. Карасик пояснює це явище такими факторами: 1) стрімка глобалізація світових проблем; важливість урахування універсальних і специфічних характеристик поведінки та спілкування різних народів у вирішенні різноманітних питань; потреба вміти заздалегідь передбачати ситуації, у яких можливі міжкультурні непорозуміння; знання тих цінностей, які лежать в основі комунікативної діяльності; 2) необхідність урахування отриманих знань у суміжних галузях (соціологія, психологія, культурологія, етнографія тощо); 3) розуміння мови як засобу накопичення та осмислення колективного досвіду [6, 103]. Усі причини є виправданими, проте перша у світлі стрімкого розвитку міжнародних відносин заслуговує на особливу увагу, оскільки стосується культурно-ціннісних аспектів міжлюдської комунікації. За висловом Е. Сепіра, культура – це те, *що* робить і думає певне суспільство, а мова – те, *як* воно думає [4, 48]. Отже, вивчити мову означає: опанувати культуру того чи іншого етносу та зрозуміти специфіку сприйняття світу цим народом, адже загальновідомим фактом є те, що мова виступає не тільки виразником людського спілкування, а й особливостей світорозуміння [8, 7]. Таким чином, мова, культура та етнос нерозривно між собою пов'язані й перетинаються в особистості у формі її фізичного, духовного та соціального Я [2, 268]. Як відмічає В. В. Жайворонок, антропоцентризм

світосприймання розглядає особистість як одиницю свідомості. Індивід можна уявляти як одну свідомість, або свідомість одного, і водночас як здатність усвідомлення людиною свого оточення. Цим оточенням є, звичайно, етнос, колективна свідомість [4, 43]. Отже, неможливо збагнути мову, не знаючи тих умов, у яких жив і живе народ, та й сама мова є чудовим джерелом глибинного розуміння цих умов. На думку німецького вченого Лео Вайсгербера, мова – проміжний світ (Zwischenwelt) між об'єктивною реальністю та свідомістю / суб'єктивною реальністю [9, 49]; виразником всієї сили уявлень, які кожна нація створює про всесвіт [18, 17]. У такому разі картина світу (далі КС) як сукупність знань про світ, підміняється КС, яка існує в мові, тобто мовною картиною світу (далі МКС). Г. В. Колшанський наполягає на тому, що поняття «картини світу» можливо позитивно розглядати тільки тоді, коли концептуальний апарат людини дійсно відображає буття об'єктивного світу. В іншому випадку, це поняття може означати будь-що – від звичайної вигадки до неймовірної фантазії. У формуванні КС мова виражає понятійний зміст, добутий людиною в процесі своєї теоретичної та практичної діяльності [7, 25]. Проблема МКС полягає в специфіці відображення буття через мову. Таким чином, ніхто з членів людського колективу не здатен досягнути справжню КС, тому що мова первинна відносно світу, мислення, свідомості. Тож безперечним залишається той факт, що людина дивиться на світ очима рідної мови, тому образ світу, створений у свідомості мовного колективу або індивіда, значно багатший за МКС. Намагання відобразити в поняттях невлесимий дух народу – етнічну специфіку представлення мовних знань – і спричинило появу основної одиниці лінгвокультурології – концепту.

Концепт – складне поняття, яке не має чіткого визначення, що призводить до віднесення його деякими дослідниками до «квазіметодологічних категорій» та утруднює його розуміння [17, 73]. Передусім це пов'язано із входженням концепту до термінологічних систем різних наук, зокрема філософії, логіки, когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології тощо. Історію вживання концепту та еволюцію його семантичної структури в різних мовах вивчав В. З. Дем'яненко. Учений відзначає, що в текстах класичної й середньовічної латини слово *conceptus* і його похідні проявляють спільну сему «зародок», метафоричне осмислення якої призвело до розуміння концепту як «зародка думки». У німецькій мові концепт (das Konzept) функціонує в значенні «нарис», близькому за значенням у російській мові «конспект». Однак у 1960-ті рр. Konzept став означати «попереднє, уривкове, незавершене, іноді туманне, відносно справедливе, цінне і несуперечливе уявлення про цілий світ, яке лежить за певним поняттям і моделює істинні поняття людини» [11, 68]. У сучасній лінгвістиці немає єдності в розумінні концепту. Так, Ю. С. Степанов визначає його як осередок культури у свідомості людини, О. О. Залевська підкреслює індивідуальну природу концепту, як одиницю досвіду розуміють концепт В. І. Карасик, С. Г. Воркачов, Д. С. Ліхачов; В. А. Маслова говорить, що найважливіші концепти знаходять своє відображення в лексиці [15, 242; 5, 237; 13, 43]. Отже, дослідники роблять наголос на різних аспектах цього явища. Однак існує низка ознак, які об'єднують більшість дефініцій. Так, концепти є ментальними сутностями, що утворюють концептосферу етносу в цілому та окремого індивіда зокрема, акумулюючи досвід цієї мовної спільноти, у т. ч. культурний, і мають вербальні засоби вираження. У зв'язку з вищезазначеним нам імпонує таке визначення концепту: «Ментальна одиниця у свідомості індивіда, у якій зафіксовано колективний культурний досвід народу, що опосередковується мовними засобами» [3, 18].

Досліджуваний концепт SEELE / ДУША є достатньо складним і має тривалу історію, оскільки він належить до архетипічних, базових, універсальних понять високого ступеня абстракції.

Насамперед потрібно з'ясувати походження слова «Seele» 'душа' в німецькій мові. Так, за етимологічним словником Duden це слово мало такі форми: гот. *saiwala*, дн. *se(u)la*, свн. *sele*, герм. **saiwa-lo*, що означало 'душа, життя', а дослівно – 'те, що належить морю' [19, 632]. Індоевропейські зв'язки невідомі. Існує дві гіпотези щодо розуміння етимології цього поняття: 1) «душа» співвідносилася з поняттям «море», оскільки відповідно до давньогерманських уявлень душі ненароджених і мертвих жили у воді; 2) герм. **saiw-* // гр. *aiolos* (<**saiFolos*) 'швидкий, проворний' асоціювалося з душею, яка відлітає [10, 437]. Укладач історико-етимологічного словника англійської мови М. М. Маковський пов'язує душу з горою, тому що гора у давніх народів вважалася вмістилищем душі: порів. осет. *rog* 'легені' (орган дихання), англ. діал. *roak* 'пар, дим' (> 'дихання'). Типологічно порів.: тох. *A sul* 'гора', але англ. *soul* 'душа', нім. *Seele* 'душа'; гот. *fairguni* 'гора', але да. *feorh* 'Seele' (душа), 'Leben' (життя) [12, 311]. Отже, однозначної відповіді на питання походження слова «Seele» в німецькій мові немає.

Звернення до даних історії і культури носіїв мови під час опису сучасного слововживання необхідне для вивчення вербалізації концептів, при цьому важливим є вичленення фактів прояву культурно-мовної специфіки. Для цього С. Є. Нікітіна пропонує під час аналізу концепту розглядати словникові дефініції, фразеологізми й тексти художніх творів. На думку Ю. Д. Апресяна, мета концептуального аналізу полягає у встановленні глибинних підсвідомих, асоціативних зв'язків слів у мовній свідомості як індивіда, так і колективу [17, 82]. Отже, звернемося до словникових дефініцій слова «Seele». Первинне значення про нематеріальну частину людини завдячує своїм існуванням християнству, оскільки воно пов'язано з вірою в безсмертя душі. Ще в середньовісній німецькій період (1050–1350 pp.) слово з деякими винятками вживалося на позначення сутності, яка існує незалежно від тіла, особливо, коли йшлося про її долю в потойбіччі. Цій давній традиції вживання відповідають такі вирази: *die armen Seelen in der Hölle* ‘бідні душі у пеклі’ (тут і далі переклад наш, Т. Н.); *Seelenwanderung* ‘переселення душі’ [22, 783]. Вторинні значення розвивалися вже в процесі функціонування слова. Тлумачні словники подають такі лексико-семантичні варіанти (ЛСВ): 1) *substanz- und körperloser Teil des Menschen, der in religiöser Vorstellung als unsterblich angesehen wird, nach dem Tode weiterlebt* – безтілесна частина людини, яка, за релігійними уявленнями, є невмирущою й продовжує жити після смерті: *für die Seelen der Verstorbenen beten* ‘молитися за душі померлих’; 2) *Gesamtheit, gesamter Bereich dessen, was das Fühlen, Empfinden, Denken eines Menschen ausmacht* – сукупність людських почуттів, відчуттів, думок: *sich in tiefster Seele verletzt fühlen* ‘почуватися глибоко (в душі) ображеним’ [19, 576]; 3) *Triebkraft, lebengebender Mittelpunkt* – рушійна сила, серединний пункт, що дає життя, центр: *die Frau ist die Seele des Hauses* ‘жінка – душа оселі’, *er ist die Seele des Unternehmens* ‘він – душа цього всього підприємства’; 4) *Mensch, Einwohner (seit dem 19. Jh., veralt.)* – людина, мешканець (із XIX ст., застар.): *die Bevölkerung des Dorfes beträgt etwa 1000 Seelen* ‘населення села складає близько 1000 душ’ [23, 1162]. Потрібно підкреслити, що словотвірний потенціал німецького слова «Seele» у сфері іменників та прикметників свідчить про його продуктивність, напр. *seelisch, seelenvoll, seelenruhig, seelensgut, Seelenruhe, Seelenstärke, Seelenverkäufer, Seelenverwandschaft*, особливо в розмовній мові: *Seelenakrobatik, Seelenbunker, Seelenkuh, Seelenmassage, Seelenkater, Seelenröster, Seelen-Striptease, Seelenschuppen* тощо [21, 760].

Наступний етап у нашому дослідженні – аналіз фразеологізмів німецької мови з досліджуванним компонентом. Передусім, слід звернути увагу на той факт, що так само, як і в царині концептів, у фразеології немає чіткого визначення основного поняття. За лінгвістичною енциклопедією О. О. Селіванової, фразеологізм позначає в широкому розумінні стійкі, зв'язані єдністю не тотожного сумі значень складників змісту, постійно відтворювані в мовленні словосполучення або висловлення, які ґрунтуються на стереотипах етносвідомості, є репрезентантами культури народу й характеризуються образністю та експресивністю [16, 768]. Ми спираємося саме на цю дефініцію, оскільки вона вказує на етнокультурологічний аспект фразеологізмів. Фразеологічні одиниці (ФО) пов'язані з фоновими знаннями носія мови, із культурно-історичними традиціями народу, який розмовляє цією мовою. На думку В. А. Маслової, фразеологічні поєднання приписують об'єктам ознаки, які асоціюються з певною картиною світу й виражають своє ставлення до них, дають свою оцінку [14, 42]. Таким чином, у цій роботі буде здійснено спробу з'ясувати, які ж асоціації з поняттям душі містяться в КС німецького мовного колективу.

Знання та уявлення про дійсність, здобуті поколіннями, відображаються в повному обсязі в лінійному розгортанні одиниць мови, тобто в їх сполучуваності в мовленні. З огляду на описані вище ЛСВ передусім «німецька» душа пов'язується з віруваннями в безсмертя душі, а отже й у те, що плоть і душа можуть існувати окремо, не утворюючи цілісної субстанції, напр. *die Seele aushauchen* ‘померти’ (досл. видихнути душу), *sich (D) die Seele aus dem Leib reden* ‘полегшити свою душу’ (досл. вивогорити душу з тіла), *seine Seele dem Teufel verschreiben* ‘продати душу дияволу’, *umg. j-m die Seele aus dem Leib fragen* розм. ‘витягувати з когось душу своїми розпитуваннями’, *mit Leib und Seele* ‘повністю, із повною віддачею’ (досл. із тілом і душею), *Essen und Trinken hält Leib und Seele zusammen* присл. рос. ‘ешь больше, проживешь дольше’ (досл. їжа та пиття тримають тіло й душу разом) [1, 508]; *umg. die Seele auskotzen* розм. ‘знудити’ (досл. виблювати душу) [21, 759]. Крім того, душа уявляється у вигляді певної посудини, що має глибину, яку можна спорожнити або наповнити: *dies ist mir in tiefster Seele zuwider* ‘цього душа моя не приймає’ (досл. це мені огидно до глибини душі), *aus tiefster Seele danken* ‘дякувати від щирого серця’ (досл. дякувати з глибокої душі); *sich (D) von der Seele reden* ‘полегшити свою душу’ (досл. говорити від душі) [1, 508, 509]; *umg. die Seele aufladen* розм. ‘відпочити душею’ (досл. зарядити (наповнити енергією за аналогією з акумулятором)

душу) [21, 759]. Крім того, уже зазначалося, що душа й тіло не утворюють єдиного цілого, але й сама душа може бути не цілісною: *mit ganzer Seele* 'усією душею; від усієї душі' [1, 508].

Відповідно до похідного варіанта лексеми «Seele» як сукупності почуттів, відчуттів, думок можна сказати, що душу, як і почуття, можна образити; як певній частині людини на кшталт органа їй можна завдати болю, а потім лікувати: *sich in tiefster Seele verletzt fühlen* 'почуватися глибоко (в душі) ображеним'; *j-m in der Seele Leid tun* 'завдати комусь болю; бути засмученим'; *es tut einem in der Seele weh, zu sehen, was...* 'душа болить, коли побачиш...' [1, 508]; *etwas ist Balsam für j-s Seele, seelische Schmerzen, Wunden* 'щось є бальзамом для чиєїсь душі, душевного болю, душевних ран' [20, 153]. Також між хорошими друзями буває часто, що вони думають і відчують однаково, тоді про них кажуть, вони родинно-близькі душі, напр.: *eine verwandte Seele sein* 'бути родинно-дружньою душею, думати й відчувати однаково'; *verwandte / schöne Seelen finden sich zu Wasser und zu Lande* присл. 'душа душу знає' (досл. родинні душі знайдуть одна одну і у воді, і на землі) [1, 509]. Якщо ж людина зла, то її душа вважається чорною *eine schwarze Seele haben* 'бути злим, продатися дияволу' (досл. мати чорну душу), тобто душа залежно від обставин може змінювати або набувати кольору, оскільки невідомо, яка фарба є для неї природною.

Похідний варіант «людина, мешканець» має таку сполучуваність: *keine Seele* 'ніхто, нікого'; *eine treue, arme, gute Seele sein* 'бути вірною, бідною, хорошою людиною'; *eine Seele von einem Kamel* розм. 'добра, до глупоти простодушна людина'; *eine Seele von Pferd* розм. 'добродушна людина'; *durstige Seele* розм. 'п'яниця' [21, 759].

Аналіз мовного матеріалу, корпус якого складає 47 одиниць, дає змогу побачити широкий спектр асоціацій, пов'язаних з іменником *Seele*, що трактують його і як нематеріальне, і як матеріальне, біологічне, і як соціальне явище.

Висновки. У результаті нашого дослідження та з огляду на окреслену мету й поставлені завдання підсумовуємо: 1) концепт – складне поняття, яке важко піддається визначенню. Насамперед це пов'язано з його входженням до термінологічних систем різних наук – філософії, логіки, когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології тощо. У нашій роботі ми розглядали концепт у межах лінгвокультурології, де також немає єдності думок у розумінні цього явища. Після критичного аналізу визначень цього поняття ми зупинилися на дефініції української дослідниці Ж. А. Дягілевої: «Концепт – ментальна одиниця у свідомості індивіда, у якій зафіксовано колективний культурний досвід народу, що опосередковується мовними засобами»; 2) завдяки застосуванню елементів концептуального аналізу вдалося з'ясувати, що поняття душі співвідноситься в німецькій мові з морем і горою (згідно з етимологічним значенням); із нематеріальною субстанцією, яка продовжує жити після смерті та є певним життєвим початком (відповідно до християнських вірувань); із внутрішнім світом людини, наповненим почуттями, думками; асоціюється з людиною як біологічним та соціальним явищем.

Отже, у баченні концепту *SEELE / ДУША* німецьким народом виділяється мінімум три аспекти: нематеріальний, матеріальний, або біологічний, і соціальний. Крім того, у мовній картині світу німців існує чітка межа між плоттю та душею; душа уявляється не цілісним утворенням; душа постає у вигляді посудини, яка має глибину, місткість, колір, а також деякі атрибутивні ознаки позитивної й негативної конотації.

Перспективи подальшого дослідження. Увесь комплекс лінгвістичних проблем підлягає поступовому вирішенню або через їх розв'язання, або появу нових векторів погляду на них. Свого часу когнітивна лінгвістика виявилася неспроможною вирішити питання взаємозв'язку мови й мислення, мови та культури, що спричинило формування нових течій, зокрема лінгвокультурології, лінгвоконцептології, етнолінгвістики тощо. Ми вважаємо перераховані напрями перспективними для науки, оскільки кожен із них знайшов свою нішу в мовознавстві.

Поряд з іншими особливостями фразеологічних одиниць дослідження фразеологізмів німецької мови як елементів національно-мовної картини світу, є завданням для наших подальших наукових розвідок.

Список використаної літератури

1. Бинович Л. Э. Немецко-русский фразеологический словарь / Л. Э. Бинович, Н. Н. Гришин ; [под. ред. д-ра Малиге-Клаппенбах и К. Агрикола]. – Изд. 2-е, испр. и доп. – М. : Рус. яз., 1975. – 656 с.
2. Воркачев С. Г. Культурный концепт и значение / С. Г. Воркачев // Труды Кубанского государственного технологич. ун-та. Сер. Гуманитарные науки. Т. 17. – Краснодар, 2003. – Вып. 2. – С. 268–276.

3. Дягілева Ж. А. Лексико-фразеологічні засоби вербалізації концепту FREUNDSCHAFT / ДРУЖБА в німецькій мові : дис. ... канд. філол. наук / Ж. А. Дягілева. – К. : КНЛУ, 2011. – 205 с.
4. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: Нариси : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Жайворонок В. В. – К. : Довіра, 2007. – 262 с.
5. Залевская А. А. Концепт как достояние индивида / А. А. Залевская // Слово. Текст. Избранные труды. – М. : [б. и.], 2005. – С. 234–244.
6. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / Карасик В. И. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
7. Колшанский Г. В. Объективная картина мира в познании языка / Колшанский Г. В. – М. : Наука, 1990. – 108 с.
8. Кошарная С. А. Миф и язык: Опыт лингвокультурологической реконструкции русской мифологической картины мира / Кошарная С. А. – Белгород : Изд-во БГУ, 2002. – 288 с.
9. Кривонос А. Т. Мышление, язык и крушение мифов о «лингвистической относительности», «языковой картине мира» и «марксистско-ленинском языкознании» (Подступы к сущности языка) / А. Т. Кривонос. – М. ; Нью-Йорк : ЧеРо, 2006. – 821 с.
10. Левицкий В. В. Этимологический словарь германских языков. Т. 1. / Левицкий В. В. – Винница : Нова кн., 2010. – 614 с.
11. Лыткина О. И. К вопросу о типологии концептов в современной лингвистике / О. И. Лыткина // Вестн. МГГУ им. М. А. Шолохова. Филологические науки. – 2010. – Вып. 2. – С. 68–75.
12. Маковский М. М. Историко-этимологический словарь английского языка / Маковский М. М. – М. : Изд. дом «Диалог», 1999. – 416 с.
13. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика : учеб. пособие / В. А. Маслова. – 3-е изд., перераб. и доп. – Минск : ТетраСистемс, 2008. – 272 с.
14. Маслова В. А. Лингвокультурология : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Маслова В. А. – М. : Академия, 2001. – 208 с.
15. Обыденное метаязыковое сознание : онтологический и гносеологический аспекты. Ч. 1. : коллектив. моногр. / [отв. ред. Н. Д. Голев]. – Кемерово ; Барнаул : [б. и.], 2009. – 400 с.
16. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / Селіванова О. О. – Полтава : Довкілля-К, 2010. – С. 768–770.
17. Сергеева Е. Н. Понятие концепта и аспекты его изучения в современной лингвистике / Е. Н. Сергеева // Вестник ВЭГУ. – Уфа, 2009. – № 3 (41). – С. 72–85.
18. Язык и культура. Третья международная конференция : доклады / сост. С. Б. Бураго. – Киев : [б. и.], 1994. – С. 16–17.
19. Der Große Duden. Herkunftswörterbuch der deutschen Sprache. Etymologie. B. 7. – Mannheim, 1963. – 816 S.
20. Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache / Herausgeber Götz, D., Haensch, G., Wellmann, H. – Berlin-München : Langenscheidt Verlag, 2008. – 1307 S.
21. Küpper H. Pons-Wörterbuch der deutschen Umgangssprache / Küpper H. 1. Aufl., 4. Nachdr. – Stuttgart : Ernst Klett Verlag, 1990. – 959 S.
22. Paul H. Deutsches Wörterbuch / [unter Mitarbeit von Heidrun Kämper-Jensen]. 9. vollständig neubearbeitete Auflage. – Tübingen : Max Niemeyer Verlag, 1992. – 1130 S.
23. Wahrig G. Deutsches Wörterbuch / Wahrig G. – Gütersloh-München : Bertelsmann Lexikon Verlag, 1992. – 1493 S.

Статтю подано до редколегії
23.03.2012 р.

УДК 811.161.1'42

В. А. Ущина – кандидат філологічних наук, доцент
кафедри англійської філології Волинського
національного університету імені Лесі Українки

Лінгвокультурний типаж «перша леді США»

*Роботу виконано на кафедрі англійської
філології ВНУ ім. Лесі Українки*

У статті з'ясовано вербальні та невербальні вияви лінгвокультурного типажу «перша леді США» як особливого ментального утворення, у якому відображено національні цінності культури, історії та ідеології

© Ущина В. А., 2012